

Transformacja miasta przemysłowego. Uwarunkowania sukcesu transformacji Katowic – centrum największego regionu węglowego Unii Europejskiej

Adam Drobniak

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: adam.drobniak@ue.katowice.pl

ORCID: 0000-0002-1421-2923

Cytuj jako: Drobniak, A. (2023). Transformacja miasta przemysłowego. Uwarunkowania sukcesu transformacji Katowic – centrum największego regionu węglowego Unii Europejskiej. W: D. Rynio, A. Zakrzewska-Półtorak (red.), *Przestrzeń i regiony w nowoczesnej gospodarce. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Korenikowi* (s. 268-282). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Tematyka rozdziału wpisuje się w zagadnienia studiów miejskich i regionalnych związane z transformacją miast przemysłowych. Przedmiotem badań są Katowice, miasto opierające się na przemyśle ciężkim związanym z górnictwem i hutnictwem, niemniej w ostatnich dwóch dekadach przechodzące skuteczną transformację – w kierunku nastawienia na kulturę i naukę, przemysł wydarzeń, sektor nowoczesnych usług biznesowych, IT czy gaming. Problem badawczy odnosi się do wskazania i charakterystyki kluczowych wewnętrznych uwarunkowań Katowic, które wpłynęły na skuteczną transformację tego miasta. Identyfikacja i charakterystyka kluczowych uwarunkowań determinujących sukces transformacji Katowic została dokonana z użyciem metody jakościowych badań terenowych wraz obserwacją uczestniczącą.

Słowa kluczowe: transformacja społeczno-gospodarcza, regiony węglowe, miasta przemysłowe.

JEL Classification: R11, R58

1. Wprowadzenie – miasta przemysłowe i ich transformacja

Pojawienie się miast przemysłowych w Europie Zachodniej i USA w drugiej połowie XX wieku wiąże się z przejściem ich gospodarek z sektora drugiego (produkcja) w kierunku sektora trzeciego, tj. usług, a obecnie cyfryzacji procesów społeczno-gospodarczych i przetwarzania informacji. Przekształcone z sukcesem miasta poprze-

mysłowe w większym stopniu budują bazę ekonomiczną, opierając się na wartościach wynikających z kultury, nauki, bardziej niż z produkcji przemysłowej, która w przeszłości zadecydowała o ich rozwoju. Świadczą szereg nowoczesnych usług w dziedzinie edukacji, sportu i rekreacji, kultury, medycyny i wydarzeń konferencyjnych. Dzięki sieci powiązań transportowych, komunikacyjnych, biznesowych i politycznych są także włączone w globalną gospodarkę przepływów. Użytkownicy miasta poprzemysłowego w coraz to mniejszym stopniu wiążą miejsce zamieszkania z bezpośrednim sąsiedztwem centralnego dystryktu biznesowego (*Central Business District*, CBD), gdyż technologiczne zaawansowanie komunikacji umożliwia pracę zdalną oraz świadczenia usług w przestrzeni wirtualnej.

Zarysowany pokrótce koncepcyjny obraz sukcesu transformacji miasta poprzemysłowego okazuje się jednak bardziej złożony i nie ujmuje charakterystyk miasta w okresie transformacji od ośrodka przemysłowego do poprzemysłowego. Do charakterystyk tego rodzaju zalicza się (Lever, 1987, s. 43): uwolnienie dużych ilości niskiej jakości kapitału ludzkiego; zmianę lokalizacji zatrudnienia w przestrzeni; wzrost polaryzacji mieszkańców ze względu na dochód oraz warunki życia w ujęciu środowiskowym, mieszkaniowym i dostępu do usług; dezurbanizację miasta (w tym obumieranie śródmieścia) i suburbanizację jego otoczenia; spadek dochodów podatkowych oraz rangi społeczno-gospodarczej miasta; uwolnienie terenów poprzemysłowych.

W ramach gospodarki rynkowej miasta poprzemysłowe, podobnie jak inne ośrodki miejskie (tj. posiadające odmienny rodowód w zakresie ewolucji rozwoju), nie funkcjonują w zamkniętej perspektywie. Ich skuteczna transformacja w ośrodki uczestniczące w globalnej gospodarce przepływów uzależniona jest od kompleksowego splotu szeregu uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Przykładowo w wymiarze zewnętrznym miasta podlegają relacjom konkurencyjnym i kooperacyjnym determinującym wymianę kapitału ludzkiego, zasobów materialnych, finansowych, wiedzy i informacji z otoczeniem. Istotny wpływ na ich rozwój wywierają uwarunkowania polityczne związane między innymi z poziomem wsparcia transformacji sektorów tradycyjnych, a także preferowane kierunki rozwoju określone w strategiach krajowych i międzynarodowych.

Szerszym problemem badawczym artykułu jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: jak w kontekście zewnętrznym odpowiednio wykorzystać wewnętrzne uwarunkowania miasta poprzemysłowego, tak aby kompleksowy spłot uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych doprowadził do skutecznej transformacji. W ujęciu empirycznym problem badawczy zawężono do wskazania i charakterystyki kluczowych wewnętrznych uwarunkowań Katowic, które to uwarunkowania wpłynęły na skuteczną transformację tego miasta, tj. ośrodka postrzeganego jeszcze niedawno jako typowy przykład miasta będącego centrum największego w skali Unii Europejskiej (UE) regionu węglowego, obciążonego spuścizną industrialną niekorespondującą z kierunkami zielonej transformacji określonymi między innymi w Europejskim Zielonym Ładzie (Komisja Europejska, 2019).

Zagadnienie transformacji, w tym skuteczne wskazywanie nowych ścieżek rozwoju, jest przedmiotem zainteresowania szeregu koncepcji wykorzystywanych w badaniach miejskich i regionalnych, jak chociażby: ścieżka zależności (*path-dependence*) (Gwosdz, 2014; Harvey, 2005), kompleksowe systemy adaptacyjne (Fontana, 2013), powiązana i niepowiązana różnorodność (Boschma i in., 2017; Franken i in., 2007), rezyliencja (Drobniak i in., 2019; Martin i Gardiner, 2019; Simmie i Martin, 2009), regionalne systemy innowacyjne (Asheim i in., 2019; Korenik, 2016; Nowakowska, 2010a i 2010b) i inteligentne specjalizacje regionalne (Dziemianowicz i in., 2011; Ochojski, Churski i in., 2016), regiony zapóźnione i luka produktywności (Barzotto i in., 2019), globalne łańcuchy wartości i gospodarka przepływów (Korenik, 2013; Pieterse, 2015), zdolności instytucjonalne (Cooke i in., 2012; Korenik i Rynio, 2018; Swianiewicz i Dziemianowicz, 2007).

Wskazane koncepcje akcentują wewnętrzne uwarunkowania determinujące sukces transformacji. Przykładowo ścieżka zależności akcentuje historię wzrostu danego miejsca w odniesieniu do zmian w zakresie wiedzy i kompetencji, jakie miały miejsce w przeszłości na danym obszarze, zakładając, iż te wartości decydują o kierunkach i dynamice procesów rozwojowych w przyszłości oraz determinują pozytywne lub negatywne „zamknięcie” danego obszaru na sygnały płynące z otoczenia. Kompleksowe systemy adaptacyjne podkreślają rolę takich wewnętrznych parametrów systemów terytorialnych, jak: łączalność i otwartość, nieliniowa dynamika wzrostu, samoorganizacja, zachowania adaptacyjne.

Z kolei koncepcja powiązanej i niepowiązanej różnorodności argumentuje, iż zdolności innowacyjne gospodarki regionu nie powinny być postrzegane wyłącznie z perspektywy nakładów na rzecz badań, a raczej przez pryzmat doświadczenia zakumulowanego w całej organizacji gospodarki na danym terytorium. To wiedza jako produkt doświadczenia jest powiązana z jednostkami, których interakcje w kontekście organizacyjnym i przestrzennym kształtują innowacyjność firm oraz ścieżki rozwoju danego terytorium. Koncepcja rezyliencji kładzie natomiast nacisk na wewnętrzne atrybuty systemu (miejskiego, regionalnego) związane z: adaptacyjnością, łączalnością, efektywnością, redundancją, współzależnością.

Lista różnego rodzaju uwarunkowań wewnętrznych wynikających z choćby pokrótce wskazanych koncepcji rozwoju powoduje, iż uzależnienie procesu skutecznej transformacji miasta przemysłowego od wytypowanej grupy uwarunkowań jest zadaniem utrudnionym. Tym bardziej retrospektywna analiza przykładu udanej transformacji miasta przemysłowego, jakim są Katowice, wraz z prospektywnym wskazaniem uwarunkowań, na których można oprzeć dalsze procesy transformacyjne jawi się jako zamierzenie interesujące poznawczo.

2. Metodyka

Identyfikacja i charakterystyka kluczowych uwarunkowań wewnętrznych determinujących sukces transformacji Katowic została dokonana z użyciem metody jakościowych badań terenowych (*qualitative field research*) wraz z obserwacją uczestniczącą (*participatory action research*) (Babbie, 2013, s. 324). W okresie od 2005 do 2023 r. autor bezpośrednio uczestniczył w procesach transformacji Katowic związanych głównie z:

- planowaniem transformacji, w tym takich, jak: projekty koncepcyjne 3xNoweMiasto dla Strefy Kultury (2005-2006); Strategia Rozwoju Miasta Katowice 2030, aktualizacja (2015 r.); Lokalny Program Rewitalizacji (2016 r.); projekty koncepcyjne NIKISZ 4.0 (2019 r.) i Czas na Szopienice (2022 r.); Strategia Rozwoju Miasta Katowice 2030, aktualizacja (2022 r.);
- przygotowaniem i realizacją dużych projektów strategicznych, m.in. takich jak: Międzynarodowe Centrum Kongresowe (MCK), Strefa RONDO-RYNEK, Park Technologiczny, Lotnisko Muchowiec, system monitoringu i ewaluacji rozwoju miasta Katowice, Zielona Strefa Nauki;
- konsultacjami społecznymi podczas tworzenia dokumentów i projektów strategicznych: w tym takimi, jak: 14 spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami miasta, instytucjami, przedsiębiorstwami w dzielnicach kryzysowych (2016 i 2018 r.); 13 spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami miasta, instytucjami, przedsiębiorstwami w ramach prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Miasta (2022 r.); 4 spotkania z instytucjami i przedsiębiorstwami dotyczące identyfikacji projektów do Krajowego Planu Sprawiedliwej Transformacji (2021 r.); 2 spotkania z instytucjami i przedsiębiorstwami dotyczące projektów kierowanych do Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji (2022);
- spotkaniami robocze z władzami miasta (2005-2023).

Spotkania powyższe przybierały formę wywiadów zogniskowanych, wywiadów indywidualnych, spotkań z różnorodnymi interesariuszami (mieszkańcy, studenci, organizacje pozarządowe, przedstawiciele przedsiębiorstw, uniwersytetów, instytucji otoczenia biznesu).

Korzyścią prowadzenia badań terenowych jest możliwość badania procesów społecznych w ich naturalnym środowisku. Badania terenowe umożliwiają zaobserwowanie subtelności w komunikacji pomiędzy interesariuszami danego procesu i związanych z tym decyzji, postaw, które są trudne lub wręcz niemożliwe do uchwycenia za pomocą innych metod badawczych (Babbie, 2013, s. 322-323). Proces programowania rozwoju, w tym identyfikacja uwarunkowań determinujących transformację miasta przemysłowego, wpisuje się w zakres badań terenowych (Lofland i in., 2006, s. 101-113), w szczególności przez zastosowanie technik, takich jak: obserwacja interakcji interesariuszy, analizy stawek i czynników decydujących o sukcesie, obserwacja motywów leżących u podstaw decyzji.

3. Wyniki badań

Katowice są stolicą województwa śląskiego (4,5 mln mieszkańców), siedzibą władz samorządu wojewódzkiego i rządowej administracji ogólnej. Miasto w 2020 r. liczyło nieco ponad 290,0 tys. mieszkańców. Województwo śląskie postrzegane jest jako najbardziej uprzemysłowiony obszar kraju i jeden z najbardziej uprzemysłowionych obszarów w Europie. Region ten stereotypowo kojarzony jest z takimi sektorami przemysłu, jak górnictwo oraz hutnictwo, pomimo znaczącej redukcji liczby tego rodzaju zakładów oraz zmniejszenia zatrudnienia w tych przemysłach.

Katowice w ostatnich dwóch dekadach osiągnęły znaczący postęp w zakresie stworzenia atrakcyjnego miejsca zamieszkania dla pokolenia pracującego w globalnej i kreatywnej gospodarce, dzięki takim atrakcjom, jak chociażby Strefa Kultury, Strefa Rozrywki, nowe kompleksy basenów miejskich, a także poprzez znaczące zwiększenie dostępności żłobków, rozwój budownictwa mieszkaniowego, lokalizacje międzynarodowych firm sektora nowoczesnych usług biznesowych wiążące się z wznoszeniem obiektów biurowych zmieniających krajobraz Śródmieścia, udział w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO czy wreszcie zorganizowanie globalnych wydarzeń jak COP24, WUF11, Intel Extreme Masters. To zmiany transformacyjne, którymi miasto może pochwalić się w otoczeniu. Dzięki nim Katowice zmieniły swój wizerunek – z ośrodka jednoznacznie kojarzonego z górnictwem, zanieczyszczeniem środowiska w miejsce, które nawet w przestrzeni międzynarodowej kojarzone jest z dobrą organizacją wydarzeń, muzyką i e-sportem. Uwarunkowania wewnętrzne wpływające na sukces transformacji Katowic mogą być rozpatrywane w kontekście wskazanych koncepcji rozwoju, w tym mogą być zidentyfikowane w wymiarach: przestrzennym, społecznym, gospodarczym i politycznym.

Uwarunkowania przestrzenne – położenie

Atut położenia Katowic wynika z pełnienia przez miasto funkcji CBD w czterech wymiarach przestrzeni. Katowice są stolicą województwa śląskiego (NUTS2), ale także miastem centralnym podregionu katowickiego (NUTS3), a także Aglomeracji Górnośląskiej (AG) oraz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii – GZM (41 jednostek samorządu terytorialnego).

W ujęciu podregionalnym (NUTS3) Katowice wraz z Chorzowem, Mysłowicami, Rudą Śląską, Siemianowicami Śląskimi oraz Świętochłowicami tworzą zwarty organizm miejski (bez wyraźnie wyznaczonych granic urbanizacji) zamieszkiwany przez 728 tys. osób, tj. 16,1% potencjału ludnościowego województwa śląskiego. PKB tego podregionu w 2018 r. (12 852 mln euro) stanowiło 21% PKB województwa śląskiego. W 2018 r. PKB podregionu katowickiego stanowiło 2,6% PKB Polski i pod tym względem było zbliżone do udziału w PKB największych polskich miast, tj. Krakowa (3,4%), Łodzi (2,3%), Wrocławia (2,8%), Poznania (2,7%).

W wymiarze aglomeracyjnym Katowice są miastem centralnym zespołu 14 miast na prawach powiatu tworzących AG liczącą w 2020 roku 1,823 mln mieszkańców¹. AG tworzy unikatowy w skali Polski i Europy Środkowej obszar o jednym z najwyższych stopni zurbanizowania i uprzemysłowienia, stanowiąc równocześnie węzeł powiązań funkcjonalnych dla katowickiego obszaru metropolitalnego (KPZK, 2013, s. 37).

Kluczową strukturą instytucjonalną zarządzającą katowickim obszarem metropolitalnym jest powołana rozporządzeniem Rady Ministrów w dniu 1 lipca 2017 roku Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM) licząca 2,2 mln mieszkańców (2020 r.). W skład GZM wchodzi 41 gmin, w tym 13 miast na prawach powiatu tworzących AG² oraz jednostki samorządu terytorialnego znajdujące się w ich najbliższym otoczeniu.

Reasumując, należy podkreślić, iż atutem miasta w sensie przestrzennym jest równoczesne jego funkcjonowanie jako CBD w czterech wymiarach (województwo, podregion, AG i GZM). Taka specyfika wzmacnia uwarunkowania wpływające na transformację zgodnie z koncepcją globalnych łańcuchów wartości. Miejsca tego rodzaju mają dogodne warunki do pełnienia funkcji miast globalnych, tj. włączonych w globalną sieć miast, w których następuje wymiana idei, informacji, kapitału, towarów i usług.

Uwarunkowania demograficzne – rzeczywista skala demograficzna

Według GUS liczba mieszkańców Katowic od trzech dekad systematycznie maleje. W 1987 r. Katowice zanotowały najwyższą jak dotychczas liczbę mieszkańców, tj. 368,6 tys. W 2020 r. według GUS miasto liczyło nieco ponad 290,0 tys. mieszkańców. Przy liczonym na podstawie danych GUS ubytku ludności, czyli ok 80 tys. mieszkańców (w okresie 1987-2020), tj. *de facto* utracie 1/4 potencjału ludnościowego, Katowice powinny prezentować się jako ośrodek wyludniony i nieatrakcyjny dla rynku mieszkaniowego. Realia funkcjonowania Katowic pokazują jednak całkowicie odmienny obraz.

Rzeczywista liczba mieszkańców Katowic determinowana jest paroma czynnikami, których nie wychwytuje GUS. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na brak obowiązku meldunkowego. Wiele osób mieszkających w Katowicach traktuje to miasto jako miejsce pracy w CBD. Liczbę tego rodzaju „mieszkańców” trudno jednoznacznie oszacować, choć podjęto już starania wskazania tej wartości na podstawie generowanych odpadów komunalnych oraz poboru wody. Biorąc pod uwagę liczbę miejsc pracy w mieście, można szacować, że liczba osób pozostających w Katowicach bez meldunku wynosi ok. 20 tys. (potwierdzają to częściowo dane z rynku nieruchomości mieszkaniowych).

Drugim czynnikiem, który jest częściowo nieobjęty danymi GUS, jest nasilający się napływ migrantów zarobkowych (do 2022 r.) oraz wojennych ze względu na konflikt

¹ AG obejmuje: Bytom, Chorzów, Dąbrowę Górniczą, Gliwice, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Rudę Śląską, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy i Zabrze.

² Wyjątek stanowi Jaworzno.

w Ukrainie (od 2022 r.). Sytuację powyższą w sensie ilościowym zaledwie przybliżają statystyki GUS odnoszące się do wydanych zezwoleń na pracę dla obcokrajowców. W 2019 r. w województwie śląskim wydano 39,1 tys. zezwoleń tego typu (GUS, 2020), z czego na podregion katowicki ok. 6,4 tys. zezwoleń. Pozostając w kontekście migracji zagranicznych, należy dodatkowo zauważyć, iż powyższą liczbę można powiększyć o migrantów, którzy przybyli do Katowic po 22 lutego 2022 r. w związku z wojną w Ukrainie. Szacunki Urzędu Miasta Katowice, dokonane m.in. na podstawie liczby ukraińskich dzieci i młodzieży, migrantów z Ukrainy uczęszczających do przedszkoli, szkół podstawowych i średnich, wskazują, iż w mieście przebywa ok. 20 tys. migrantów (2022 r.).

Warto także zaznaczyć, że na terenie Katowic przebywają czasowo studenci studiujący głównie w takich dużych uczelniach publicznych, jak: Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Śląski Uniwersytet Medyczny. Uwzględniając powyższe, można szacować, że liczba studentów przebywających czasowo w Katowicach to ok. 25-30 tys. osób.

Ważnym czynnikiem – szczególnie w kontekście gospodarki przepływów oraz pełnienia przez Katowice roli CBD – kształtującym faktyczną liczbę osób czasowo przebywających w mieście są dojazdy do pracy i szkół. W 2019 r., tj. przed pandemią COVID-19, do miasta codziennie dojeżdżało ok. 113,8 tys. osób (Raport, 2019). Pod tym względem Katowice ustępowały w Polsce tylko Warszawie.

Potwierdzeniem przypuszczeń o znacząco większej od podawanej przez GUS liczbie mieszkańców Katowic są tendencje rozwojowe katowickiego rynku nieruchomości. W ostatniej dekadzie obserwuje się dynamiczny rozwój budownictwa mieszkaniowego. Według GUS w latach 2010-2021 liczba mieszkań wzrosła z 137,5 tys. do 154,5 tys., tj. o 12,4%, przy równoczesnym wzroście cen na rynku pierwotnym i wtórnym w analizowanym okresie. Według danych NBP w 2010 roku cena m² na rynku pierwotnym w Katowicach kształtowała się na poziomie 6,3 tys. zł (na rynku wtórnym: 4,2 tys. zł/m²), w II kwartale 2021 roku było to już 8,2 tys. zł (rynek wtórny: 6,5 tys. zł/m²). Oznacza to wzrost poziomu cen ofertowych o 30,2% na rynku pierwotnym oraz o 54,8% na rynku wtórnym.

Wzrost zainteresowania zamieszkaniem w Katowicach potwierdzają także informacje związane z pozwoleniami wydanymi na budowę mieszkań. Według GUS liczba pozwoleń znacząco wzrosła w ostatniej dekadzie – z 1,4 tys. (2011) do 3,1 tys. (2020), czyli o 131%.

Wzrost liczby mieszkań oraz równoczesny wzrost cen ofertowych mieszkań w Katowicach, przy równoczesnych (wyżej opisanych) tendencjach niemeldowania się w mieście czy też napływu migrantów, a także traktowanie miasta jako CBD wskazują, że faktyczna liczba osób przebywających (ok. 340-350 tys. mieszkańców + ponad 100 tys. codziennie dojeżdżających do miasta) w Katowicach zdecydowanie różni się od tej podanej przez GUS (290,0 tys.).

Uwarunkowania społeczne – kultura, nauka, wydarzenia

Transformacja Katowic w wymiarze społecznym, w tym wizerunkowym, w znaczącym stopniu opiera się na najbardziej rozwiniętej (pod względem dorobku, liczebności podmiotów i wydarzeń) dziedzinie kultury w mieście związanej z **muzyką**. W latach 2010-2020 Katowice uzyskały tytuł Miasta Kreatywnego UNSESCO w Dziedzinie Muzyki, co uzasadniono znaczącym potencjałem instytucji związanych z muzyką – począwszy od szkół muzycznych I i II stopnia, orkiestr i zespołów, przez instytucje zrzeszające muzyków, na wyższej szkole muzycznej kończąc.

Procesy społeczno-kulturalnej transformacji Katowic czerpią także ze znaczenia i dorobku katowickich środowisk kultury w dziedzinie **sztuk wizualnych i designu**. W tym wymiarze Katowice stanowią jeden z najważniejszych w kraju i liczących się w świecie ośrodków z kluczową rolą plastyki oraz designu odgrywaną przez Akademię Sztuk Pięknych. Uczelnia specjalizuje się w: projektowaniu (graficzne, przemysłowe, komunikacji wizualnej) oraz malarstwie i grafice. Katowicki ośrodek sztuk wizualnych kojarzony jest między innymi z tzw. Śląską Szkołą Plakatu.

Zaplecze do rozwoju posiada także dziedzina, jaką jest **film**, w postaci Wydziału Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego działającego w Uniwersytecie Śląskim. To miejsce powstania i rozwoju „katowickiej szkoły filmowej”. W nadchodzących latach miasto Katowice zaplanowało także stworzenie miejsca poświęconego Kazimierzowi Kutowskiemu.

Sukces transformacji Katowic oparty na potencjale i aktywności środowisk kulturalnych znajduje odzwierciedlenie w liczbach. W latach 2014-2020 liczba wydarzeń związanych z kulturą kształtowała się na poziomie ok. 14,0 tys. na rok, liczba zaś ich uczestników przewyższała poziom 800,0 tys. osób na rok (Raport, 2021).

Ważnym zapleczem dla sukcesu transformacji Katowic jest zlokalizowany w mieście **sektor nauki i szkolnictwa wyższego**. W skład uczelni publicznych wchodzi 7 podmiotów, których siedziba główna znajduje się w Katowicach. Poza wyżej wskazanymi 3 uniwersytetami są to: Akademia Muzyczna, Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Wychowania Fizycznego oraz Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne. Na terenie miasta działalność prowadzą także 2 wydziały Politechniki Śląskiej. Ponadto w mieście działa 6 uczelni niepublicznych oraz 3 filie szkół niepublicznych, których główna siedziba zlokalizowana jest poza Katowicami.

Notowany w ostatniej dekadzie spadek liczby studentów (o 13,8% w latach 2014-2020 – z 54,8 tys. do 47,2 tys.) nie był tak dotkliwy dla Katowic jak dla całego województwa (spadek o 21,1% – z 134,8 tys. do 106,4 tys.). W skali województwa odsetek osób studiujących w Katowicach pozostaje wysoki (44%), podobnie jak absolwentów (51%).

Opierając się na aktywności kulturalnej i naukowej, a także koncentracji działalności gospodarczych, w ostatniej dekadzie wykreowano nową ścieżkę rozwoju miasta – związaną z tzw. przemysłem wydarzeń. Jego dynamiczny rozwój spowodował wzrost znaczenia turystyki biznesowej i kulturalnej, między innymi dzięki dostępności

bardzo dobrej jakości infrastruktury kongresowo-wystawienniczej (MCK w połączeniu z Halą Spodek) oraz infrastruktury kultury (sala koncertowa NOSPR, Muzeum Śląskie w dawnej KWK Katowice). Do wydarzeń cyklicznych o charakterze międzynarodowym jednoznacznie identyfikowanych z Katowicami zalicza się obecnie: Europejski Kongres Gospodarczy, Europejski Kongres Małych i Średnich Przedsiębiorstw czy Silesia 4 Design Days. W dziedzinie organizacji wydarzeń miasto stało się rozpoznawalnym miejscem budowania relacji, co potwierdzają wydarzenia globalne (COP24, Szczyt Cyfrowy ONZ, WUF11, Intel Extreme Masters) oraz europejskie (Europejska Stolica Nauki w 2024 r., ubieganie się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029).

Przemysł wydarzeń przyniósł miastu podwojenie liczby turystów zagranicznych (wzrost liczby obcokrajowców nocujących z 56,3 tys. w 2010 r. do 116,1 tys. w 2019 r.). Całościowo liczba turystów nocujących w Katowicach w latach 2010-2019 wzrosła z 212,8 tys. do 453,5 tys. osób (dla porównania w 2002 roku było to tylko 88,4 tys.). Turyści biznesowi nocujący w mieście wydają średnio 749,04 zł, w tym na nocleg 399,22 zł (Raport, 2020).

Uwarunkowania gospodarcze – koncentracja biznesu i jego różnorodność

Na sukcesie transformacji Katowic zaważyła także bardzo wysoka **koncentracja podmiotów gospodarczych** oraz ich różnorodność branżowa. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w mieście latach 2010-2020 wzrosła o 16,2% – z 42,8 tys. do 49,8 tys. Dynamika ta była najwyższa w grupie miast tworzących AG. Katowice zwiększyły znacząco poziom koncentracji podmiotów gospodarczych w analizowanym okresie z $LQ^3 = 1,32$ do $LQ = 1,45$. Proces ten jest szczególnie widoczny w latach 2010-2020, ponieważ o ile w 2010 r. wśród 14 miast AG tylko 4 z nich miały wskaźnik koncentracji $LQ \geq 1,0$ (tj. Gliwice, Katowice, Sosnowiec, Tychy), o tyle w 2020 r. w grupie tej pozostały już tylko 2 miasta, tj. Katowice z $LQ = 1,45$ oraz Gliwice z $LQ = 1,18$.

Strukturę gospodarki Katowic można uznać za dobrze **zdywersyfikowaną**. Największy udział pod względem liczebności podmiotów gospodarczych zbliżony jest do ok. 20% i odnosi się do branży handlu hurtowego i detalicznego (21,3%). Zdywersyfikowane udziały notowane są w następujących branżach: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (14,2%), budownictwo (8,2%), obsługa nieruchomości (7,8%), informacja i komunikacja (5,9%), pozostała działalność usługowa (5,9%), przetwórstwo przemysłowe (5,8%), transport i gospodarka magazynowa (5,0%), usługi administrowania (4,2%), edukacja (3,7%).

Druga dekada lat 2000. to okres kreowania nowej ścieżki rozwoju Katowic z wykorzystaniem lokalizacji firm **sektora outsourcingu usług biznesowych** (SOUB). Sektor

³ LQ (*location quotient*), współczynnik lokalizacji / koncentracji = (liczba podmiotów gospodarczych w mieście X / liczba mieszkańców miasta X) / (liczba podmiotów gospodarczych w 14 miastach AG / liczba ludności w 14 miastach AG).

ten jest nośnikiem globalizacji powiązań gospodarczych oraz upowszechniania technologii informacyjno-komunikacyjnych kreujących nowy model biznesu stosowany przez światowe korporacje oparty na outsourcingu usług biznesowych realizowanych w krajach o niższych kosztach pracy.

SOUB to jeden z najszybciej rozwijających się sektorów gospodarczych w Europie Środkowej (ABSL, 2021). Postrzeganie przez biznes międzynarodowy Katowic jako dobrego miejsca lokalizacji SOUB stało się namacalnym symptomem transformacji Katowic „od przemysłu do usług”, w tym zainicjowania procesu gospodarczej globalizacji miasta. Szacunkowy poziom zatrudnienia w SOUB w Katowicach w 2020 r. wyniósł 27,0 tys. osób (ABSL, 2021), co stanowi 7,8% ogółu zatrudnienia w SOUB w Polsce.

Waga koncentracji działalności gospodarczych jako istotnego uwarunkowania skutecznej transformacji Katowic znajduje odzwierciedlenie w bardzo wysokiej liczbie oraz **koncentracji miejsc pracy**⁴. Według GUS liczba pracujących według faktycznego miejsca pracy w Katowicach w latach 2010-2020 wzrosła z 158,2 tys. do 171,0 tys. osób, tj. o 8%. Zdecydowanie wolniej rosła liczba miejsc pracy w województwie śląskim (4%) oraz w pozostałych miastach AG (3%). Skalę sukcesu transformacji Katowic odzwierciedla koncentracja miejsc pracy, która w latach 2010-2020 wzrosła z $LQ = 1,70$ do $LQ = 1,79$. Oznacza to najwyższą koncentrację miejsc pracy w Polsce. Jeszcze tylko w przypadku 3 miast AG rejestrowano wskaźniki koncentracji zatrudnienia powyżej 1,0. Spośród tych miast 2 zwiększyły poziom koncentracji miejsc pracy: z $LQ = 1,28$ do $LQ = 1,44$ w przypadku Gliwic oraz z $LQ = 1,01$ do $LQ = 1,06$ w przypadku Dąbrowy Górniczej. W Tychach poziom koncentracji zatrudnienia obniżył się z $LQ = 1,28$ do $LQ = 1,16$.

Katowicki rynek pracy silnie oddziałuje na otoczenie. Według GUS (Raport, 2019) w województwie śląskim (2016 r.) do pracy poza gminę swojego miejsca zamieszkania wyjeżdżało 514,8 tys. pracowników, tj. 15,7% ogółu dojeżdżających w Polsce. Przyjeżdżających do pracy do województwa śląskiego było więcej niż wyjeżdżających, stąd iloraz przepływów związanych z zatrudnieniem wyniósł 1,09 (Raport, 2019) i należał do najwyższych w kraju. Najwyższy iloraz tego rodzaju przepływów odnotowały Katowice, w przypadku których wyniósł on 5,9. Katowice stanowiły docelowe miejsce dojazdów do pracy dla 113,8 tys. osób.

Podobnie jak w przypadku liczby mieszkańców także dla wielkości zatrudnienia dane GUS nie odzwierciedlają rzeczywistych wielkości. Po pierwsze, GUS nie ujmuje zatrudniania w mikroprzedsiębiorstwach (zatrudnienie od 0 do 9 osób). Liczebność tego rodzaju podmiotów w Katowicach wynosi ok. 50 tys. Zakładając ostrożnie, że tylko co piąta firma tej wielkości zatrudnia 1 osobę, można wnioskować, że liczba miejsc pracy w Katowicach powinna zostać powiększona o ok. 10,0 tys. Po drugie, dane GUS nie obejmują zatrudnienia w przedsiębiorstwach sektora SOUB, ponieważ

⁴ Efektem jest bardzo niska stopa bezrobocia rejestrowanego w Katowicach, która w 2020 r. wyniosła 1,7%. Stopa bezrobocia w województwie śląskim wynosi 4,9%, w Polsce 6,3%.

tego rodzaju korporacje międzynarodowe są rejestrowane najczęściej w stolicy danego państwa (lub także w przypadku Polski w Krakowie i Wrocławiu). Dla Katowic oznacza to wzrost liczby miejsc prac o ok. 27 tys. Przyjmując powyższe korekty, można wnioskować, iż całkowita liczba miejsc pracy w Katowicach to ok. 207,8 tys. Przy takiej wielkości wskaźnik koncentracji zatrudnienia dla miasta wynosi $LQ = 2,05$.

Uwarunkowania polityczne – stabilizacja współrzędzenia i wizji rozwoju

Źródeł sukcesu transformacji Katowic można także upatrywać w procesie **współrzędzenia** miastem. W latach 1998-2014, tj. przez 4 kadencje samorządu terytorialnego, miasto było zarządzane przez jednego prezydenta (Piotra Uszoka), a następnie przez jednego z jego wiceprezydentów wywodzących się z ugrupowania samorządowego Piotra Uszoka, tj. Marcina Krupę. Oznacza to 6 stabilnych politycznie kadencji dających czas na racjonalną realizację śmiałych projektów strategicznych. Spośród zrealizowanych największych przedsięwzięć transformacyjnych (koszt od 100 mln zł do 350 mln zł) należy wymienić: przebudowę centrum – projekt Rondo – Rynek; Strefę Kultury (w tym MCK, salę koncertową NOSPR); centra przesiadkowe *Park&Ride*; rozbudowę infrastruktury drogowej wraz z przebudową węzłów komunikacyjnych; budowę tunelu pod rondem gen. Ziętka; budowę Drogowej Trasy Średnicowej (łączącej miasta AG w układzie: wschód-zachód).

Władze Katowic były także otwarte na śmiałe – jak na miasto przemysłowe w największym regionie węglowym – inicjowanie projektów o charakterze społecznym, jak chociażby Europejska Stolica Kultury, Sieć Miast Kreatywnych UNESCO, pilotaże rezyliencji w ramach URBACT, Europejskie Miasto Nauki. Ambitne społecznie projekty były pochodną otwartości władz miejskich na implementację nowych koncepcji rozwoju oraz transfer doświadczeń płynących z europejskich regionów przemysłowych.

Dużą rolę odegrała w tym procesie jakość planowania strategicznego i operacyjnego. W planowaniu tym powszechnie stosowano już od początku lat 2000. elementy partycypacji, włączając interesariuszy nie tylko w oficjalne konsultowanie dokumentów, ale także w proces ich współtworzenia. Miasto stało się w skali Polski jednym z pierwszych ośrodków mających: strategię rozwoju kultury (2011 r.), system monitoringu i ewaluacji (2016 r.), plan adaptacji do zmian klimatu (2016 r.), program wzmacniania rezyliencji (2017 r.), program rozwoju gospodarczego (2017 r.). Jako jedno z pierwszych wykorzystało formułę *urban labu*, tj. współpracy studentów, naukowców, mieszkańców, organizacji pozarządowych przy tworzeniu wariantowych projektów dla obszarów kryzysowych (projekt 3 x Nowe Miasto – obecna Strefa Kultury (2005-2006); projekt NIKISZ 4.0 będący protoplastą dzisiejszego HUB-u Technologicznego i Gamingowego na terenach po dawnej KWK Wieczorek (2018-2019); projekt – „Czas na Szopienice” wskazujący wariantowe koncepcje rewitalizacji kryzysowej dzielnicy Katowic (2021-2022).

Otwarcie władz miejskich na nowe idee rozwoju oraz włączenie interesariuszy we współzarządzanie zaowocowało w 2022 r. odważną aktualizacją Strategii Rozwoju Miasta Katowice 2030 akcentującą potrzebę: szerszego włączenia społeczności w współzarządzanie, równoważenia metropolitalności i lokalności, wzrostu znaczenia działań prośrodowiskowych, wdrażania rozwiązań miasta zwarteo, budującego lokalne sąsiedztwa.

4. Dyskusja i wnioski

Uwarunkowania położenia Katowic w sensie pełnienia przez miasto funkcji CBD dla kilku struktur przestrzennych korespondują z czynnikami łączalności akcentowanymi w koncepcji kompleksowych systemów adaptacyjnych oraz rezyliencji. Oznacza to, że ośrodki miejskie mające dobrze rozwinięte powiązania (nie tylko infrastrukturalne, ale także społeczne, biznesowe, administracyjne) z otoczeniem wykazują większy potencjał do zmian transformacyjnych, tj. są lepiej „dostrojone” do zmian płynących z otoczenia.

Uwarunkowania Katowic wynikające z rzeczywistej skali demograficznej miasta wskazują, iż proces transformacji ośrodka przemysłowego w dobie gospodarki przepływów nie zależy wyłącznie od jego wewnętrznego potencjału demograficznego, ale także od siły przyciągania kapitału ludzkiego z otoczenia. Tak ujęta skala demograficzna określa z jednej strony znaczący potencjał rynkowy miejsca, z drugiej zaś determinuje korzystny potencjał przedsiębiorczy i kreatywny. W tego rodzaju układach aglomeracyjnych, w których znajdują się Katowice, ich realny potencjał demograficzny należy rozpatrywać w kategoriach tzw. *borrowd size* (Meijers i Burger, 2017).

Wykorzystanie w procesach transformacji Katowic uwarunkowań kulturowo-naukowych można rozpatrywać w kontekście koncepcji ścieżki zależności oraz powiązanej różnorodności. Działalności kreatywne czerpiące z kultury i nauki sprzyjają tworzeniu nowych i dywersyfikacji dotychczasowej ścieżki wzrostu (proces *de-locking*). W przypadku Katowic oznaczało to stworzenie, praktycznie od podstaw, działalności związanych z przemysłem wydarzeń w wymiarze globalnym.

Korzyści aglomeracji (Alonso, 1973; Zakrzewska-Półtorak, 2015) wraz z koncepcją *borrowed value* (Meijers i Burger, 2017) wyjaśniają, w jaki sposób relatywnie „nieduże” miasto (Katowice) funkcjonujące w większej aglomeracji (AG) wykazuje korzystniejsze wartości wskaźników rozwoju gospodarczego (wysoka koncentracja podmiotów gospodarczych i zatrudnienia). Tego rodzaju skala gospodarcza Katowic – budowana na podstawie zaplecza, głównie kapitału ludzkiego, pozostałych miast AG – jest jednym z czynników rezyliencji (tj. redundancji), który wpływa w sposób istotny na przebieg procesów transformacji. Redundancja, czyli nadmiarowość zasobów ludzkich, finansowych, idei, działalności gospodarczych, której skupienie ma miejsce w Katowicach, pozwala z jednej strony podejmować nowe wyzwania i projekty strategiczne, z drugiej zaś stanowi bufor łagodzący ewentualne niepowodzenia procesów transformacyjnych.

Korzyści wynikające z *borrowed value*, jakie jest rejestrowane w Katowicach, zostały dostrzeżone przez SOUB. Jego lokalizacja w mieście wykreowała całkowicie nową ścieżkę rozwoju, którą można analizować w odniesieniu do koncepcji niepowiązanej różnorodności. Na ile tego rodzaju ścieżka rozwoju okaże się stabilna? Będzie to zależało od tego, czy SOUB ulegnie terytorializacji i zakorzenieniu (Nowakowska, 2017). Procesy te z kolei będą determinowane zdolnością wykreowania przez miasto nowych korzyści *borrowed value*.

Uwarunkowania sukcesu transformacji Katowic wiążące się ze stabilnym w czasie współrzędzeniem, śmiałą wizją transformacji oraz umiejętnościami jej przełożenia na projekty mogą być rozpatrywane w świetle koncepcji zdolności instytucjonalnych, rezylencji (czynnik adaptacyjności) czy kompleksowych systemów adaptacyjnych (czynnik tzw. wyłaniania się). Wyróżniające w relacji do pozostałych miast AG zdolności instytucjonalne Katowic w zakresie planowania i współzarządzania transformacją są wynikiem połączenia: (i) stabilności władz – 6 kadencji, (ii) ich otwartości na śmiałą wizję transformacji, w tym postrzegania nowych trendów rozwoju jako szans, (iii) dobrej jakości planowania strategicznego i operacyjnego w połączeniu z włączeniem interesariuszy. Tego rodzaju konfiguracja, szczególnie w zakresie partycypacji, już na wstępnych etapach działań przyczyniła się do wzmocnienia podmiotowości wśród interesariuszy, w tym wyzwoliła w nich myślenie w kategoriach modernizacyjnych.

„Przepis” na transformację, który znalazły Katowice w dwóch ostatnich dekadach, opierając ten proces na atutach położenia, rzeczywistym potencjale demograficznym, wartościach kultury i nauki i wysokiej sprawności współrzędzenia, może jednak w kolejnych latach okazać się niewystarczający.

Kontynuacja skutecznej transformacji Katowic wymaga obecnie dokonania znaczącego skoku cywilizacyjnego w kontekście wyzwań klimatycznych oraz aktywnego uczestnictwa w globalnej sieci miast (Strategia, 2023). Wykształceni, bardziej świadomi potrzeb mieszkańcy oczekują dalszych postępów rozwojowych w zakresie oferty spędzania wolnego czasu, dobrego dostępu do usług publicznych, poszanowania środowiska naturalnego, wdrażania rozwiązań zielonej gospodarki.

Już dziś miasto stoi w obliczu wyzwań gospodarki niskoemisyjnej wynikających z Europejskiego Zielonego Ładu czy założeń Fit for 55, które to wyzwania szczególnie mocno wybrzmiały podczas zorganizowanego w Katowicach w czerwcu 2022 r. WUF11.

Oznacza to konieczność prowadzenia transformacji w sposób bardziej zrównoważony w kontekście społeczno-gospodarczym, przestrzenno-środowiskowym, ale także metropolitalnym i lokalnym. Posiłkując się wnioskami płynącymi z badań terenowych, akcentuje się konieczność budowania nowych uwarunkowań transformacji odnoszących się do: (i) tworzenia większego organizmu miejskiego, gdyż efekty funkcjonowania GZM okazały się słabe w kontekście tworzenia funkcji metropolitalnych, (ii) przyspieszenia zielonej transformacji, (iii) tworzenia szerszych powiązań społeczno-politycznych i infrastrukturalnych w ramach policentrycznego regionu miejskiego

(Houtum i Lagendijk, 2001) Polski Południowej (Drobnik i in., 2021), (iv) kreowania wartości intelektualnych pozwalających zabrać głos w krajowej i międzynarodowej dyskusji nad przyszłością miast.

Bibliografia

- ABSL. (2021). *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2020*.
- Alonso, W. (1973). Urban zero population growth. *Deadlalus*, (109), 191-206.
- Asheim, B. T., Isaksen, A. i Trippel, M. (2019). *Advanced introduction to regional innovation systems*. Northampton Edward Elgar, Cheltenham.
- Babbie, E. (2013). *Podstawy badań społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Barzotto, M., Corradini, C., Fai, F. M., Labory, S. i Tomlinson, Ph. R. (2019). Revitalising lagging regions: Smart specialisation and industry 4.0, Taylor & Francies. *Oxon*, 1(2), 1-92.
- Boschma, R. A., Coenen, L., Franken, K. i Truffer, B. (2017). Towards a theory of regional diversification: Combining insights from Evolutionary Economic Geography and Transition Studies. *Regional Studies*, 51(1), 31-45.
- Cooke, Ph., Parrilli, M. D. i Curbelo, J. L. (2012). *Innovation, global change and territorial resilience*. Northampton: Edward Elgar, Cheltenham.
- Drobnik, A., Cyran, R., Plac, K., Rykała, P. i Szymańska, J. (2021). *Rezyliencja miast i regionów Europy Środkowej w kontekście hybrydyzacji rozwoju*. Katowice: Wyd. UE w Katowicach.
- Dziemianowicz, W., Szmigiel-Rawska, K. i Szlachta, J. (2011). *Subregionalne bieguny wzrostu w kontekście transformacji gospodarczej, reformy administracji i gospodarki opartej na wiedzy*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Fontanna, M. (2013). Pluralism(s) in economic lessons from complexity and innovation economics: A review paper. *Journal of Evolutionary Economics*, 24(5), 1-16.
- Frenken, K., van Oort, F. i Verburg, T. N. (2007). Related variety, unrelated variety and regional economic growth. *Regional Studies*, 41(5), 685-697.
- GUS. (2020). *Zezwolenia na pracę cudzoziemców w Polsce w 2019 roku*. Warszawa: GUS.
- Gwosdz, K. (2014). *Pomiędzy starą a nową ścieżką rozwojową*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Gwosdz, K., Bilska-Wodecka, E. i Domański, B. (2021). Localised capabilities as intermediating factors in the transition from the old to a new development path: The case of post-socialist industrial towns. *Moravian Geographical Report*, 28(2), 124-135.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford Oxford University Press.
- Houtum, van H. i Lagendijk, A. (2001). Contextualising regional identity and imagination in the construction of polycentric urban regions: The cases of the ruhr area and the basque country. *Urban Studies*, 1(4), 747-767.
- Komisja Europejska. (2019). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2019) 640. Bruksela.
- Korenik, S. (2013). Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (296), 164-175.
- Korenik, S. (2016). Development of the region in the context of innovations – opportunities and threats. *Biblioteka Regionalisty*, (16), 45-52.
- Korenik, S. i Rynio, D. (2018). Partycypacja społeczna a kształtowanie kierunków rozwoju miasta. *Biuletyn KPZK PAN*, (272), 127-136.
- KPZK. (2013). *Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 roku*. Warszawa: KPZK PAN, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

- Lever, W. F. (1987). Glasgow: Policy for the post-industrial city. W: B. Robson (red.), *Managing the city. The aims and impacts of urban policy*. New Jersey: Barnes & Noble Books.
- Lofland, J., Snow, D., Anderson, L. i Lofland, L. H. (2006). *Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis*. Belmont: Wadsworth.
- Martin, R. i Gardiner, B. (2019). The resilience of cities to economic shocks: A tale of four recessions (and the challenge of Brexit). *Papers in Regional Science*, 1-32.
- Meijers, E. J. i Burger, M. J. (2017). Stretching the concept of 'borrowed size'. *Urban Studies*, 54(1), 269-291.
- Nowakowska, A. (2010a). Budowanie regionalnych systemów innowacji: polskie doświadczenia. *Ekonomiczne Problemy Usług*, (48), 143-157.
- Nowakowska, A. (2010b). Innowacje we współczesnych koncepcjach rozwoju. *Ekonomiczne Problemy Usług*, (47), 129-144.
- Nowakowska, A. (2017). Terytorializacja procesów gospodarczych – od specjalizacji do specyficzności w rozwoju. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe UE w Katowicach*, (320), 5-17.
- Ochojski, A., Churski, P., Polko, A. i Kopczewska, K. (2016). Specjalizacja regionalna: podstawy koncepcyjne i aspekty interpretacyjne. *Studia KPZK PAN*, (170), 26-44.
- Pieterse, J. N. (2015). *Globalization and culture. Global mélange*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Raport. (2019). *Dojazdy do pracy w województwie śląskim w 2016 roku*. Katowice: GUS.
- Raport. (2020). *Raport: Rynek turystyki biznesowej w Katowicach w 2019 roku*. Katowice: Convention Bureau.
- Raport. (2021). *Raport o stanie miasta Katowice 2020*. Katowice: Urząd Miasta Katowice.
- Simmie, J. i Martin, R. (2009). The economic resilience of regions: Towards an evolutionary approach. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3(1), 27-43.
- Strategia. (2023). *Strategia Rozwoju Miasta Katowice 2030 – aktualizacja*. Miasto Katowice.
- Swianiewicz, P. i Dziemianowicz, W. (2007). *Gmina pasywna*. Warszawa: KPZK PAN.
- Zakrzewska-Półtorak, A. (2015). Znaczenie bliskości dla występowania efektu synergii w powiązaniach funkcjonalnych jednostek przestrzennych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (480), 261-269.

Transition of Post-Industrial City. Conditions for the Successful Transition of Katowice – the Center of the Biggest Coal Region in the European Union

Abstract: The paper refers to the issues of urban and regional studies related to the transition of post-industrial cities. The subject of the research is Katowice, a city founded on heavy industry related to mining and metallurgy, but in the last two decades undergoing an effective transition towards culture and science, the event industry, the sector of modern business services, IT, and gaming. The research question relates to the identification and characteristics of the key internal conditions of Katowice, which influenced the effective transition of this city. Identification and description of the key conditions determining the success of Katowice's transition was made using the method of qualitative field research with participatory observation.

Keywords: socio-economic transition, coal regions, postindustrial cities.